

REFERENCES

1. Sashchuk, H. *Information security in the national security system*. Retrieved from http://journ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_pupl.php (in Ukr.).
2. Mykhalchuk, V. *Special information operations in the context of information warfare*. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/929/1/35.pdf> (in Ukr.).
3. Lytvynenko, O.V. (2003). *Information influences and operations. Theoretical and analytical essays*. Kyiv: NISR (in Ukr.).
4. Skulysh, Ye. *History of information-psychological confrontation*. Retrieved from <http://www.uk.xlibx.com/4psihologiya/60983-10-istoriya-informaciyno-psihologichnogo-protiborstva-pidruchnik-zagalnoyu-redakci-yu-rektora-nacionalnoi-akademii-uk.php>(in Ukr.).
5. Lubkovych, I. *Information warfare: the threat of information security of Ukraine*. Retrieved from http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/Internet/PART-2_3.htm (in Ukr.).
6. Pocheptsov, H. (2015). *Modern Information Wars*. Kyiv: «Kyiv-Mohyla Academy» (in Ukr.).
7. Pocheptsov, H.H., & Chukut, S.A. (2008). *Information policy (Study Guide)*. Kyiv: Znannia (in Ukr.).
8. Kashpruk, N. *International information security as an urgent problem of present time*. Retrieved from <http://naub.org.ua/?p=1050>(in Ukr.).
9. Makarenko, Ye. (2007). The political doctrine of global information security. *Visnyk Kyivskogo natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Mizhnarodni vidnosy (Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. International Relations)*, 2, 45—51 (in Ukr.).
10. Brzezinski, Z. (1998) *The Grand Chessboard*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya. (in Rus.).
11. Krikunov, A., & Korolyov, A. (2009). Features of information warfare of the future. *Voiennyi Diplomat (Military Diplomat) 1*, 94—103.

УДК 327:620.9(073)(045)

Корольова А. С.¹,

аспірант Дипломатичної академії України при МЗС України,
Київ, Україна. alona.korolova1@gmail.com

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЛАТФОРМА ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ США В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Анотація. Подано аналіз доктринального забезпечення зовнішньої політики США в контексті енергетичних інтересів країни. Серед офіційних документів, що визначають мету та напрямки зовнішньої політики Сполучених Штатів у цілому та енергетичної політики зокрема, особливе місце посідають Стратегічні плани з міжнародних справ Державного департаменту США. Аналізуються Стратегічні плани з міжнародних справ Державного департаменту Сполучених Штатів (2004—2009 рр., 2007—2012 рр., 2011—2016 рр., 2014—2017 рр.) за часів адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обами. Відзначено, що в кожному зазначеному документі перелік закріплених стратегічних цілей США в галузі як міжнародних

¹ Koroliova A. S., Ph. D student, Diplomatic Academy of Ukraine under the MFA of Ukraine, Kyiv, Ukraine. alona.korolova1@gmail.com

DOCUMENTAL PLATFORM OF THE U.S. DEPARTMENT OF STATE IN THE SPHERE OF ENSURING ENERGY INTERESTS

справ, так і енергетичної безпеки зазнає змін відповідно до зовнішніх викликів та можливостей Сполучених Штатів. Доведено підвищення рівня розробки енергетичного питання в діючому Стратегічному плані на 2014—2017 рр. як прояв надання енергетичним інтересам США високої значущості та актуальності, а також збільшення ролі енергетичного фактору в міжнародних відносинах.

Ключові слова: Державний департамент США, Стратегічний план з міжнародних справ США, Бюро енергетичних ресурсів, енергетичні інтереси, енергетична безпека.

Анотація. Представлен анализ доктринального обеспечения внешней политики США в контексте энергетических интересов страны. Среди официальных документов, которые определяют цель и направления внешней политики Соединенных Штатов в целом и энергетической политики в частности, особое место занимают Стратегические планы по международным делам Государственного департамента США. Анализируются Стратегические планы по международным делам Государственного департамента Соединенных Штатов (2004—2009 гг., 2007—2012 гг., 2011—2016 гг., 2014—2017 гг.) периода администраций Дж. Буша-младшего и Б. Обамы. Отмечено, что в каждом документе список закрепленных стратегических целей США в сфере как международных дел, так и энергетической безопасности подвергается изменением в соответствии с внешними вызовами и возможностями Соединенных Штатов. Доказано повышение уровня разработки энергетического вопроса в действующем Стратегическом плане на 2014—2017 гг. как проявление предоставления энергетическим интересам США высокой значимости и актуальности, а также увеличения роли энергетического фактора в международных отношениях.

Ключевые слова: Государственный департамент США, Стратегический план по международным делам США, Бюро энергетических ресурсов, энергетические интересы, энергетическая безопасность.

Abstract. It is given analysis of the doctrinal ensuring of the US foreign policy in the context of the energy interests of the state. Among official documents, dealt with definition of the aim and dimensions of a foreign policy of the United States in general and energy policy in particular, a special place is given to the Strategic Plans for International Affairs of the State Department of the USA. There are analyzed Strategic Plans for International Affairs of the State Department of the USA (the years 2004—2009, 2007—2012, 2011—2016, 2014—2017) during George. W. Bush and Barack Obama's administrations. It is revealed that in each document the list of the stated strategic goals in the sphere of international affairs and energy security spheres is being changed according to the external challenges and opportunities of the United States. The article proved that the energy dimension in the current U.S. Strategic Plan for 2014—2017 years has been enhanced as a reflection of political relevance and significance of energy interests of the USA and the increasing of energy factor in the international relations.

Key words: The United States Department of State, United States Strategic Plan for International Affairs, Bureau of Energy Resources, energy interests, energy security.

Постановка проблеми. Питання енергетичної безпеки завжди відзначалось нагальністю у порядку денному, що виносилось на розгляд світової спільноти. Особливої ваги енергетичний чинник набув в умовах глобалізаційних зрушень, посилення взаємозалежності між країнами, появи нових центрів сили. Напрями реалізації політики США в контексті забезпечення енергетичних інтересів продиктовані положеннями доктринальних документів, які піддаються коригуванню через вплив зовнішнього середовища. Стратегічні плани з міжнародних справ є одними із основних офіційних документів, дослідження яких надасть змогу досягнути еволюцію орієнтирів енергетичної політики США.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Еволюція зовнішньополітичної доктрини Сполучених Штатів Америки була відображена в роботах О. Богатурова, О. Іванова, А. Торкунова, А. Уткіна, П. Циганкова, З. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Дж. Сороса. Базові принципи та напрями зовнішньої політики США в основних доктринальних документах розглядають сучасні українські вчені І. Дудко, Д. Лакішик, О. Оборський, Є. Макаренко, Н. Ржевська, С. Толстов.

З точки зору безпекових, військових і геополітичних аспектів зовнішньополітичні доктрини США за президентства Дж. Буша-молодшого та Б. Обама вивчені детально. Однак ґрунтовного дослідження вимагають стратегічні орієнтири зовнішньої політики США в контексті забезпечення енергетичної безпеки.

Мета статті. Метою статті є аналіз Стратегічних планів з міжнародних справ Державного департаменту США (2004—2009 рр., 2007—2012 рр., 2011—2016 рр., 2014—2017 рр.) як одних із основних доктринальних документів і виокремлення в них енергетичних орієнтирів зовнішньої політики країни.

Основні результати дослідження. Одним із основних офіційних документів, що виступає орієнтиром зовнішньої політики США, є Стратегічний план з міжнародних справ, за вироблення якого несе відповідальність Державний департамент. Перше видання зазначеного документу було презентоване у лютому 1999 р. у якості невід'ємної частини процесу стратегічного планування міжнародних зв'язків.

Основні доктринальні документи — Стратегія національної безпеки та Стратегічний план з міжнародних справ — виступають достатньо тотожними викладами глобальної стратегії США, що розглядають зовнішні справи з різних перспектив [1]. Відмінність документів полягає в такому: якщо Стратегія національної безпеки виокремлює пріоритети адміністрації в термінах політики та її інструментах, що використовуються для ліквідації основних загроз національній безпеці США, то Стратегічний план з міжнародних справ виробляє комплексне бачення національних інтересів держави, охоплює стратегічні цілі США на міжнародній арені та діяльність дипломатичних установ за кордоном.

Упродовж аналізованого періоду часів адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обама Державний департамент оприлюднив чотири Стратегічних плани з міжнародних справ, розрахованих на 2004—2009 рр., 2007—2012 рр., 2011—2016 рр. і 2014—2017 рр. Кожний Стратегічний план містить структурований перелік стратегічних цілей і завдань по їх досягненню, які варіюються, доповнюються та уточнюються у певному конкретному документі.

Так, Стратегічний план з міжнародних справ на 2004—2009 фінансові роки під назвою «Безпека, демократія та процвітання» утворює такі стратегічні цілі: досягнення миру та безпеки; поширення сталого розвитку та глобальних інтересів; сприяння міжнародного порозуміння; посилення дипломатичних і програмних можливостей. Кожна стратегічна ціль документу розкривається через ідентифікацію і тлумачення завдань по її досягненню та підпорядкована загальній місії держави — «Створення більш безпечного, демократичного, процвітаючого світу на користь громадян США та міжнародного співтовариства» [2].

Видання Стратегічного плану на 2007—2012 фінансові роки під назвою «Трансформаційна дипломатія» постулює про перехід США від пасивного споглядання до активного залучення та управління світовими процесами. Відповідно до Стратегічного плану Державного департаменту й Агенції з міжнародного розвитку стратегічні цілі американської дипломатії представлені сімома пунктами, кожен із яких має уточнюючі підпункти: досягнення миру та безпеки; сприяння справедливому та демократичному управлінню; інвестування в людей; підвищення економічного зростання та добробуту; надання гуманітарної допомоги; сприяння міжнародному взаємопорозумінню; посилення консульської служби та управлінських здібностей.

Усі стратегічні завдання Плану на 2007—2012 рр. корелюються із завданнями Стратегії національної безпеки 2006 р. Більше того, в оновленому Плані представлені не тільки стратегічні пріоритети на зазначений період, але для кожної цілі виокремлені ключові партнери та зовнішні фактори, які можуть впливати на досягнення цих задач. Також Стратегічний план діяльності структурується відповідно до регіональних пріоритетів.

Варто зазначити про широке висвітлення питання енергетичної безпеки США в Стратегічному плані з міжнародних справ на 2007—2012 рр. Документ закріплює зобов'язання посилити енергетичну безпеку США та світу шляхом: заохочення відкритих, прозорих, інтегрованих та диверсифікованих енергетичних ринків; підтримання інвестицій у сектор енергетики для розширення доступу до вуглеводнів і підвищення економічного зростання; розробки чистих та енергоефективних технологій [3]. Закріплюється намір Сполучених Штатів інтенсифікувати співробітництво з ключовими виробниками та збільшувати інвестиції в енергетичну сферу країн світу, багатих на енергоресурси.

Стратегічний план визнає гостру необхідність формувати політику, яка буде в змозі зміцнити енергетичну безпеку, ураховуючи такі виклики, як зриви в енергопостачаннях через урагани в США, зриви поставок російського природного газу, внутрішній конфлікт у Нігерії тощо. Дипломатичні зусилля Сполучених Штатів у підтримці ідеї трубопроводів для Каспійської нафти та природного газу обумовлюються можливістю диверсифікації енергетичних постачань по всьому світові.

Цілі Стратегічного плану з міжнародних справ на 2011—2016 рр. значно розширюють попередні, виступаючи більш всеохоплюючими та розгорнутими. Так, автори документу серед стратегічних цілей зовнішньої політики США на прогнозований період виділяють: протидія загрозам Сполученим Штатам і міжнародному правопорядку; ефективне управління перехідним періодом у фронтових країнах; розвиток і підтримка ряду заможних, стабільних і демократичних держав; забезпечення гуманітарної підтримки та зменшення наслідків від катастроф; забезпечення процвітання США шляхом економічної дипломатії; поширення інтересів США та універсальних цінностей через публічну дипломатію; створення економічно активного населення XXI століття [4].

Очевидним у зазначеному плані на 2011—2016 рр. є зміщення акцентів у зовнішній політиці США з військової міці на економічний потенціал країни, що є характерним і для Стратегії національної безпеки 2010 р.

У рамках дослідження ролі Державного департаменту США в сфері забезпечення енергетичних інтересів доцільним є розгляд діяльності Бюро енергетичних ресурсів. Бюро енергетичних ресурсів виступає спеціальним органом у рамках Державного департаменту США, призначеним для інтеграції інтересів енергетичної безпеки та енергетичної дипломатії до зовнішньої політики країни. Формування зазначеного відділу було анонсоване 14 жовтня 2011 р. тодішнім Держсекретарем Хіларі Клінтон, що засвідчило про надання особливого значення ролі енергетики в зовнішній політиці США.

Ключовими цілями Бюро енергетичних ресурсів Державного департаменту США стали встановлення міцних дипломатичних відносин із ключовими виробниками і споживачами енергії, підтримка стабільної та безпечної глобальної

енергетичної економіки та відповідальність за важливі зміни на ринках природного газу [5].

На думку американських журналістів, шляхом створення Бюро енергетичних ресурсів Х. Клінтон мала на меті «перенаправити внутрішній енергетичний бум країни в русло геополітичного інструменту для просування американських інтересів закордоном» [6]. Варто додати, що Бюро енергетичних ресурсів виконуватиме роль знаряддя зовнішньої політики й у разі допомоги іншим країнам долати залежність від традиційних постачальників енергії.

Вирізняється серед документів з точки зору ґрунтовності дослідження енергетичної безпеки Стратегічний план з міжнародних справ на 2014—2017 фінансові роки. План Державного департаменту вирізняє такі п'ять стратегічних цілей: зміцнення економічних досягнень і позитивного економічного впливу США; посилення впливу зовнішньої політики Сполучених Штатів на стратегічні виклики; переорієнтація світу на модель розвитку з низьким рівнем викидів парникових газів і стійким кліматом із одночасним розширенням глобального доступу до стійкої енергетики; захист провідних інтересів США шляхом поширення демократії та прав людини; вдосконалення дипломатичної служби.

Автори документу зазначають, що зміна клімату та енергетики є неминучою загрозою як для інтересів США, так і для глобальної економіки. І завдання Сполучених Штатів — очолити світ у масштабній боротьбі проти зміни клімату. Для реалізації такої амбітної цілі зусилля США будуть направлені на зниження викидів парникових газів і допомогу іншим суспільствам втілити плани подолання наслідків зміни клімату. Зазначені ініціативи будуть запроваджуватись через механізм міжнародних переговорів стосовно змін клімату та співпраці з ключовими країнами та регіонами.

Із метою підвищення рівня енергетичної безпеки та доступу до чистої енергетики США взяли на себе зобов'язання стимулювати підвищення енергетичної ефективності, заохочувати реформи в управлінні енергетичним сектором, покращувати доступ до енергетики, сприяти стійким національним і регіональним енергетичним ринкам, залучати більший обсяг приватного та публічного фінансування в галузь [7].

Останнє є свідченням надзвичайного зростання ролі енергетичного фактора у зовнішній політиці країни. Зокрема, від 2014 р. мова могла б іти й у вимірі світової та регіональної енергетичної безпеки на тлі імперської політики РФ у Європі — тенденції, що знайшла висвітлення в інших документах вищого державного (президентського) рівня, насамперед «Стратегії національної безпеки» США від лютого 2015 р. [8].

Висновки. Стратегічні плани з міжнародних справ Державного департаменту США покликані сконструювати загальне бачення намірів країни по досягненню безпечного, процвітаючого та демократичного світу для американців. У кожному зазначеному документі закріплені стратегічні цілі США в галузі міжнародних справ, перелік яких зазнає змін відповідно до зовнішніх викликів і можливостей.

Варто зазначити, що якщо в Стратегічному плані на 2004—2009 рр. питання забезпечення енергетичних інтересів не висвітлюється навіть дотично, то вже в наступному документі на 2007—2012 рр. енергетичний фактор є одним із домінуючих. Стратегічний план з міжнародних справ на 2011—2016 рр. відрізняєть-

ся зниженням ступеню зацікавленості у дослідженні питання енергетичної безпеки. І навпаки: Стратегічний план з міжнародних справ на 2014—2017 рр. характеризується бумом у висвітленні енергетичних цілей країни на прогнозований період як відображення надзвичайного зростання енергетичного фактора у зовнішній і безпековій політиці Сполучених Штатів.

Подальшого дослідження потребуватимуть інші офіційні документи, що лежать в основі втілення зовнішньої політики США в контексті забезпечення енергетичних інтересів: Стратегічні плани Департаменту енергетики США, «План безпечного енергетичного майбутнього» 2011 р., «Президентський план дій у зв'язку зі зміною клімату» 2013 р., Стратегія національної безпеки та Військові стратегії від 2015 р. та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. United States Strategic Plan For International Affairs. First Revision. Released by the Office of Resources, Plans, and Policy. U.S. Department of State. Washington, DC. February 1999 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jaeger.uni-koeln.de/fileadmin/templates/publikationen/Linksammlungen/USA/IASP.pdf>

2. Strategic Plan for Fiscal Years 2004-2009: Security, Democracy, Prosperity. Washington, DC. U.S. Department of State and US Agency for International development. August, 2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/24299.pdf>

3. Strategic Plan for Fiscal Years 2007-2012: Transformational Diplomacy. Washington, DC. U.S. Department of State and US Agency for International development. May, 2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/86291.pdf>

4. 2011—2016 Strategic Plan Addendum for the U.S. Department of State and the U.S. Agency for International Development. US State Department. March 12, 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/s/dmr/qddr/185613.htm>

5. Energy Diplomacy in the 21st Century. Fact Sheet. Washington, DC. October 30, 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2012/10/199330.htm>

6. Davenport C., Erlanger S. U.S. Hopes boom in natural gas can curb Putin. The New York Times, March 5, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nytimes.com/images/2014/03/06/nytfpage/scan.pdf>

7. FY 2014-2017 Strategic Plan. U.S. Department of State, U.S. Agency for International Development. April, 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/s/d/rm/rls/dosstrat/2014/>

8. National Security Strategy. The White House. Washington. February 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>

REFERENCES

1. *United States Strategic Plan For International Affairs*. First Revision. Released by the Office of Resources, Plans, and Policy. U.S. Department of State. Washington, DC. February 1999. Retrieved from <http://www.jaeger.uni-koeln.de/fileadmin/templates/publikationen/Linksammlungen/USA/IASP.pdf>

2. *Strategic Plan for Fiscal Years 2004-2009: Security, Democracy, Prosperity*. Washington, DC. U.S. Department of State and US Agency for International development. August, 2003. Retrieved from <http://www.state.gov/documents/organization/24299.pdf>
3. *Strategic Plan for Fiscal Years 2007-2012: Transformational Diplomacy*. Washington, DC. U.S. Department of State and US Agency for International development. May, 2007. Retrieved from <http://www.state.gov/documents/organization/86291.pdf>
4. *2011—2016 Strategic Plan Addendum for the U.S. Department of State and the U.S. Agency for International Development*. US State Department. March 12, 2012. Retrieved from <http://www.state.gov/s/dmr/qddr/185613.htm>
5. *Energy Diplomacy in the 21st Century*. Fact Sheet. Washington, DC. October 30, 2013. Retrieved from <http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2012/10/199330.htm>
6. Davenport C., & Erlanger S. (2014, March 5). U.S. Hopes boom in natural gas can curb Putin. *The New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/images/2014/03/06/nytfrontpage/scan.pdf>
7. *FY 2014-2017 Strategic Plan*. U.S. Department of State, U.S. Agency for International Development. April, 2014. Retrieved from <http://www.state.gov/s/d/rm/rls/dosstrat/2014/>
8. *National Security Strategy*. The White House. Washington. February 2015. Retrieved from <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>

УДК: 327 (341.1)

Пугачова Д. В.*,
молодший науковий співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
Київ, Україна. nobility@ukr.net

СТАНОВЛЕННЯ ІНІЦІАТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ «ПІВНІЧНИЙ ВИМІР»

Анотація. *Аналізується процес становлення та початковий період функціонування ініціативи Європейського Союзу «Північний вимір». Визначено основні підходи до вивчення даної проблематики науковцями з країн Європи, РФ і вітчизняними авторами. Пояснено особливості процесу військово-політичного регіонального будівництва, однією зі складових якого виступає ініціатива, що об'єднала на партнерській основі доволі різні за своїм розвитком країни Північної Європи, Балтії та РФ. Висвітлено проблеми, які постали перед країнами, що увійшли до «Північного виміру», та засоби їх подолання шляхом консультацій, а також розуміння необхідності знаходження консенсусу у вирішенні спірних питань. Наголошено на різних очікуваннях та меті кожної країни щодо утворення та переваг, які вони отримали співпрацюючи у «Північному вимірі». Зазначено, що ініціатива не постала як організація у класичному розумінні цього слова, але не дивлячись на критику, яка лунала на її адресу, вже на початковому етапі існування діяльність її суб'єктів була скоординована таким чином, щоб максимально ефективно використати їх ресурс для покращення розвитку регіону.*

Ключові слова: *Європейський Союз, «Північний вимір», Північна Європа, співпраця.*

Аннотация. *Анализируется процесс становления и начальный период функционирования инициативы Европейского Союза «Северное измерение». Определяются*

* Pugachova D. V., Junior Research Fellow, State Institution «Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine. nobility@ukr.net
BECOMING OF EUROPEAN UNION INITIATIVE»NORTHERN DIMENSION»